

Fri vilje betyr forskjellige ting innen metafysikk og etikk.

METAFYSIKK

I metafysikken er fri vilje definert som ikke-determinert vilje.

Metafysisk er det to muligheter.

Enten er:

1. verden determinert eller
2. verden er indeterminert.

Determinismen. Hvis verden er determinert er alt som skjer i universet forårsaket eller bestemt av summen av tidligere hendelser. Da finnes bare én fysisk mulig fremtid.

Atomer beveger seg ikke uten at noe har fått dem til å bevege seg.

Ettersom kroppen og hjernen består av atomer, er prosessene som løper i levende vesener resultat av historiske betingelser.

Sansning foregår ved at dendritter i hjernen mottar sanseinntrykk, via sanseceller i muskler og kjertler, fra omgivelsene. På den måten akkumulerer og bearbeider hjernen og kroppen et komplekst sett av erfaringer, som kan deles i tilstander innenfor huden:

- i fysisk kropp,
- emosjoner eller
- tanker.

Hvilke erfaringer som er i hjernen eller i kroppen kan være vanskelig å si noe om.

Erfaringenes årsaker har en gang vært utenfor huden, og har blitt akkumulert som spor fra individets historie fra den kontekst, tid, sted og behov de oppstod i.

De erfaringer som kalles tanker utgjøres av et stort nettverk av antakelser og mentale modeller, som selekteres mot virkeligheten via sansene, og på den måten styrkes eller svekkes.

Hjernen, følelsene og kroppen er mao. en biologisk tilstandsmaskin.

Indeterminismen. Om verden er indeterminert vil også viljen være fjernstyrt av tilfeldigheter. Dette er også en form for viljedeterminisme ved at viljen er bestemt av tilfeldigheter.

Konklusjon. Hvis en også forutsetter at bevissthet er determinert av fysiske lover, blir konklusjonen at viljen er determinert enten av:

- fysiske årsaker
- eller av tilfeldigheter.

En kan mao. være ganske sikker på at fri vilje ikke finnes objektivt metafysisk. Fri vilje har derfor ingen ontologisk status.

ETIKK

Frihet fra naturlovene er umulig, men fravær av tvang er ønskelig.

EMPIRI

Opplevelse av fri vilje. En kan oppleve at viljen er fri i forhold til komponenter som tanker, følelser, kropp, omgivelser, teori, etikk, handlinger og adferd.

Dvs. at en gitt følelse ikke automatisk medfører et visst tankeinnhold og en påfølgende handling.

Tenkeevnen «tåler» å tenke på noe, eller føle noe, uten at det blir tvingende nødvendig med en eller annen handling.

Folk flest tror at en kan være oppmerksom og bevisst hele tiden. Men det er ikke tilfelle. F.eks. når en er spontant konsentrert om noe, så «glemmer en både tid og sted». Ved visse mellomrom blir en imidlertid klar over hva en holder på med, og kjennetegnet på det er at en har en reell valgmulighet til å gjøre noe annet.

Eksempel.

1. Du satt foran TVen.

2. Du fikk en tanke inn i bevisstheten om at du ville skrive på PCen.

I dette tilfelle kunne du vært determinert ved at du; gitt denne tanke, automatisk satte deg foran PCen og begynte å skrive.

Først en stund etterpå ble du klar over hva du egentlig gjorde, og først da hadde du et reelt valg.

Oppmerksomheten er det som gjør at en blir klar over hva en sanser, føler, tenker, når handlingen utføres eller i ettertid når handlingen er utført.

At oppmerksomheten kan bli sjaltet ut kan observeres ved at en f.eks. under en forelesning blir oppmerksom på at en tenker på andre ting og har mistet konsentrasjonen om det foreleseren sier.

I det øyeblikket en kan observere at en tenker på noe annet er en også bevisst, fordi en har en valgmulighet til å gjøre noe annet.

Bevissthet er at en er oppmerksom på hva en gjør, samtidig som en har en reell valgmulighet til å gjøre noe annet.

Bevissthet er således en forutsetning for fri vilje. Først når en er oppmerksom og bevisst, har man en reell mulighet til å velge fritt om en vil gjøre noe annet. Og først da kan en i praksis velge handling i forhold til en teori, etikk, ideologi, filosofi eller metode, som en ønsker å følge.

Hvis en bare omsetter stimuli og spontane impulser til handling, uten at en er klar over hva en gjør og har reell valgmulighet, er en ikke bevisst etter denne definisjonen.

Bevissthet er en subjektiv definisjon og kan ikke beskrives metafysisk objektivt og kan ikke utledes fra noe materielt fysisk. En kan selv si om en er bevisst, men det gir ikke mening å fastslå om andre er bevisst. Andre kan bare observeres gjennom adferd og tolkning av adferd. Andres bevissthet kan aldri observeres direkte. Men det er en rimelig antakelse at også andre har bevissthet, slik som en selv.

Fri vilje er derfor subjektivt observerbart, f.eks. ved at en kan holde en tanke i hodet uten å føle seg tvunget til å handle etter den.

Tanker presenterer seg bare som et alternativ som en kjenner at en er fri til å velge eller ikke velge.

Ved enkel introspeksjon kan en observere at en kan ta et valg som har innvirkning på fremtiden. Hver gang en står ovenfor et slikt valg opplever en å ha flere valgmuligheter.

En antar derfor at en kan velge mer enn én, forutbestemt valgmulighet.

På den måten er fri vilje empirisk forankret ved at de som ikke er biologiske roboter kan observere dette direkte i sin bevissthet og oppleve å ha fri vilje.

Men det er umulig å vite helt sikkert fordi en aldri vil kunne gå tilbake i tid og velge en av de andre mulighetene.

Det kan like godt være slik at valget var rigget fra begynnelsen, og at tankeprosessene som førte fram til det endelige valget, inkludert opplevelsen av fritt valg, i seg selv var forutbestemt.

Valget en gjorde ble deretter en permanent del av ens liv, som medførte konsekvenser, enten det var skjebnebestemt eller ikke.

På denne måten kan det være irrelevant om det var virkelig fri vilje eller ikke.

ETISK VILJEDETERMINISME

Årsaken til at personen gikk fra å sitte i sofakroken og satte seg foran PCen var antagelig en kombinasjon av tidligere opplevelser sammen med situasjonen han var i akkurat da.

Mennesker har vilje, men den er ikke fri. Hva man vil, bestemmes av er erfaringene (læringshistorien), og hvordan en biologisk er skrudd sammen.

Mennesker har lengsler, ønsker og drømmer som de ikke kan bestemme hva skal være. Man kan ikke bestemme seg for å ønske ting man ikke ønsker, lengte etter ting man ikke lengter etter, eller drømme om andre ting enn det man drømmer om.

Og om en skulle gå inn for å endre noe av dette, ville dette skyldes at man fikk lyst til det. Mennesker har følgelig ikke kontroll over hva de ønsker.

Straff kan ha to hensikter:

1. hevn
2. eller å endre adferd.

Det er meningsløst å hevne seg på noen som ikke kunne noe for det.

Hvis hensikten er å endre adferd er ikke straffen det primære, men å finne ut hvorfor personen gjorde det som var galt, slik at det kan settes i gang tiltak for at han skal gjøre det riktig neste gang.

Det er betingelsene som førte til at han ikke gjorde det riktige som må endres.

Hvorvidt han kunne noe for det er irrelevant.

Selv om personen var viljedeterminert, vil handlingene påvirkes av viten om at visse handlinger belønnes eller straffes. Påvirkningen er ikke bare ovenfor forbryteren, men også for hvordan vi andre reagerer på adferden. Berettigelsen av straff er gitt av de totale konsekvensene, ikke av hvorvidt ansvar er en sosial konstruksjon eller ei.

Når man straffer en organisme, endrer den seg, og årsakene som førte til den uønskede atferden vil ikke lenger føre til den uønskede atferden, – dersom straffen er utført riktig.

Ansvar er praktisk konstruksjon ved at mennesker som tar ansvar får fordeler. Samfunn hvor ansvar er definert blir effektive. Ansvar er irrelevant for fri vilje og determinisme: Hvis det hjelper å gi noen ansvar, så gjør man det.

FINNES FRI VILJE ALLIKEVEL?

Kan en si at fri vilje finnes, selv om den ikke kan påvises metafysisk eller kanskje er irrelevant for endel formål?

Eksempel 1. Et dataprogram. Hvor finnes det? En kan kun se hvilke konsekvenser det har på skjermen eller utskrift. Eller en kan måle inne i maskinen. Der vil en bare finne noen elektroner som svirrer rundt i et visst mønster. En bit er bare et elektrisk spenningsnivå. Er nivået over en grense gjelder det som 1 og er det under er det 0.

Eksempel 2. Liv er bygd opp av deler som ikke er levende (atomer, molekyler, celler). Få vil hevde at ingenting kan være levende.

Eksempel 3. En stol. Hvis en kvantefysiker begynner å undersøke den vil han kanskje bare finne en samling atomer, eller kanskje ikke det engang. Kanskje finner han bare noen årsaker til at mennesker oppfatter en stol som en stol.

Felles for disse tre eksemplene er at en kan finne en referanse utenfor vår bevissthet som kan testes etter vitenskapelige kriterier og er felles for alle.

En annen ting som forutsettes er at de oppfattes av en bevissthet for at en skal kunne si at det er et dataprogram, liv eller en stol.

Årsaken til disse tingene eksisterer, (dvs. at eksistensen eksisterer). Skapninger med bevissthet kan oppfatte denne eksistensen.

Eksempel 4. Kunnskap om materien har man fått gjennom bevisstheten. En kan derfor ikke benekte bevisstheten. Samtidig er det klart at man ikke bestemmer alt som foregår inne i hodet; vi påvirkes utenfra uten vårt samtykke. Deduksjon foregår utelukkende inne i hodet vårt uten informasjon utenfra og vi regner den derfor som sikker. Induksjon derimot krever informasjon fra den ytre virkeligheten. Imidlertid finne det ikke et klart skille mellom induksjon og deduksjon. Hvis vi ikke kan stole på sansningen av en ytre eksistens kan man heller ikke stole på den indre virkelighetsopplevelsen. Et fornuftig virkelighetsorientert standpunkt er å akseptere hele virkelighetsopplevelsen som skapes av ytre impulser og indre bevissthet.

Eksempel 5. Logikk og tenkning brukes i vitenskap, men kan ikke observeres gjennom sansene. Logikk og tenkning observeres gjennom introspeksjon. Hvis introspeksjon ikke er pålitelig som kilde til sikker viten kan derfor ingenting være sikkert, inkludert påstanden om at introspeksjon ikke er pålitelig.

Eksempel 6. Bevissthet (og fri vilje) kan ikke påvises utenfor seg selv.

Hjernen er bygd opp av små deler som i seg selv ikke er frie. En kan ikke operere hjernen og finne bevisstheten. En vil i beste fall finne elektriske impulser som går gjennom nervebaner mellom hjerneceller. Hjerneskaning kan vise aktivitet i ulike deler av hjernen som reaksjon på eksterne stimuli. Bevisstheten er fundamentalt forskjellig fra det materielle.

Bevissthet og fri vilje er en aksiomatisk reduksjon og kan ikke bevises fra noe mer grunnleggende. Det er en grunnleggende definisjon og antagelse som ikke kan reduseres til noe mer fundamentalt. Det utgjør et aksiomatisk premiss og kan ikke bevises eller motbevises, fordi aksiomer ikke bevises, men er grunnlaget for beviser.

Begrepet er ikke ugyldig selv om det ikke kan beskrives med fysiske lover.

Aksiomet brukes til å sjekke om andre utledninger stemmer med fundamentale fakta.

KONSEKVENSER AV FRI VILJE

All moral forutsetter fri vilje.

Opplevelse av å ha fri vilje finnes som sosial konstruksjon i språket og eksisterer ikke uavhengig av språkbrukerne.

Sammen med andre ord som «skyld», «moral», «ansvar» oppfatter og handler mennesker ut fra at dette finnes. Begrepene har konsekvenser og er meningsfulle selv om de ikke finnes utenfor oss selv.

Vi kan derfor stilles til ansvar for våre handlinger.

Ideen om fri vilje er innbakt i rettsvesenet. Om man er straffeansvarlig ansvarlig eller ikke, avhenger av om

en gjorde handlingen med overlegg eller ikke, med andre ord om man utøvet sin frie vilje. Men omstendighetene kan virke formildende (f.eks. manglende evne til å forutse konsekvenser, som er en typisk den formildende omstendighet som gjør at man ikke straffer barn). Forutsetningen for dette er at verden er deterministisk. Moralsk ansvar krever determinisme.

1. Kommunikasjon. En hensikt med begrepet kan være at det er viktig å ha presise definisjoner for å kunne kommunisere med hverandre om opplevelse av et fenomen.

2. Fri vilje er et gode for individet. Det føles godt å vite at en kan velge fritt innen visse områder. F.eks. at en eier sin kropp og ting en har byttet til seg på rasjonelt vis, kan en stort sett gjøre som en vil med så lenge en ikke tvinger andre. Godhet kan defineres som tilstedeværelse av bevissthet og frihet.

3. Fri vilje er et samfunnsgode fordi ansvar kan fordeles, og rasjonelle motsetningsfrie spilleregler kan etableres.

4. Legalisert urett i form av legalisert tvang og tyveri og psykoser kan kritiseres og motarbeides.

5. Negative konsekvenser av det motsatte. Fri vilje kan også begrunnes ut fra at etisk viljedeterminisme har negative konsekvenser.

Viljedeterminismen hevder at mennesker og dyr bare omsetter stimuli og spontane impulser til handling, uten at de er klar over hva en gjør, uten bevisst vurdering i henhold til noe som helst, og uten reell valgmulighet til å gjøre noe annet. På den måten benektes at mennesker har fri vilje.

Viljedeterminister forkaster fakta med vilje. Det kan observeres ved at selv om en forteller dem noe som er sant, som er i strid med hva de føler, så blir argumentene forkastet uten videre, fordi de er tilnærmet 100% determinert av følelser, og en eventuell tenkeevne er koblet helt til følelsene.

Konsekvensen av viljedeterminismen er at mennesket er en robot 100% styrt av forutgående betingelser.

Psykopaten ønsker å være psykopat og liker å være det, og endog mene det er rett å tvinge andre. Psykopaten har valgt å forkaste rasjonell moral med vilje.

Sosialister, psykotikere, psykopater, psykopatofre, forvokste apekatter og dyr er tilhengere av viljedeterminismen. Viljedeterminismen er flokkdyrets etikk.

POLITIKK

Politisk er ideen om fri vilje svak i sosialistiske ideologier. På den liberale høyresiden står ideen om fri vilje tilsvarende sterkt.

I et samfunn hvor staten ikke initierer tvang, men bare beskytter eiendomsretten, har ikke bedriftseieren noen som helst mulighet til å tvinge arbeiderne til å jobbe for seg. Han gir kun arbeiderne en alternativ arbeidsplass, et alternativ de står fritt til ikke å benytte seg av.

Oppsigelsesvern i arbeidslivet.

Kriminalitet. At kriminelle skal straffes, og at folk skal stilles ansvarlig for sine handlinger forutsetter at handlingene er gjort av fri vilje.

Narkotika. Rusmidler. Ved fri narkoomsetning vil prisene gå ned og kriminalitet som følger med bli borte.

Prostitusjon er frivillig fra begge parter og ikke noe som politiet og Staten bør bruke ressurser på å forhindre.

Selv mord er frivillig og ikke noe som Staten har noe med. Spørsmålet er kanskje mer om Staten bør ha tilbud til folk som ønsker å begå selvmord.

Altruisme. Det finnes mennesker som velger å gjøre ting som ikke er i egeninteresse. (F.eks. at de ser på selvofring som et moralsk ideal.)

Psykosser. Det finnes mennesker som velger å tro på noe som det ikke finnes et fnugg av belegg for. (F.eks. mange jomfruer og slaver som venter i himmelen.)

Sosialister er tilhengere av viljedeterminismen.

Abort. Venstresidens hykleri kommer tilsyne i abortsaken, hvor de argumenterer med at kvinnen eier sin egen kropp. Men det gjelder bare når det passer sosialistene.